

DE REFORMATIE

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN
HET GEREFORMEERDE LEVEN

DIE UWE JEUGD VERNIEUWT ALS EENS ARENDS PSALM 103:3

Onder redactie van Prof. Dr. V. Hepp, Dr. K. Schilder, Dr. C. Tazelaar en Prof. Dr. J. Waterink

Medewerkers: Dr. H. A. van Andel, Solo; Dr. H. E. van Arkel, Utrecht; Dr. Henry Basia, Grand Rapids; Dr. C. Bouma, Zwolle; Dr. E. Verhoeven, Vriesland; Prof. Dr. F. W. Groothuis, Amsterdam; Prof. Dr. T. Hoekstra, Kampen; Dr. G. Keizer, De Steeg; Dr. B. A. Koopmans, Amsterdam; Dr. J. G. Kunst, Arnhem; Dr. C. Lindeboom, Amsterdam; Dr. S. O. Los, 's-Gravenhage; Dr. J. W. Marnelstein, Amsterdam; Dr. F. C. Meijster, Rotterdam; G. Meima, Groningen; Dr. D. Postma, Burgardorp (Zuid-Afrika); Dr. J. C. Rullmann, Utrecht; J. Strikwerda, Dokkum; Dr. J. Thijse, Zwolle; Dr. J. Veldkamp, Hilversum; E. Visser, Arnhem; Prof. Dr. D. H. Th. Vollenhoven, Amsterdam; Dr. J. de Vries, Tilburg; Dr. J. D. Wiersma, Franeker; Mr. J. A. de Wilde, 's-Gravenhage.

Adres der Redactie:
Prof. Dr. V. HEPP, Van Breestraat 14, Amsterdam.

Druckers-uitgevers:
OOSTERBAAN & LE COINTRE, Goes.
Tel. No. 58 — Postrekening No. 36000.

Abonnement: f1.25 per drie maanden bij vooruitbetaling.
Voor 't Buitenland f7.50 en voor Ned.-Indië f6.— per jaar.
Advertentie: 25 ct. p. regel. — Losse nummers f0.15.

INHOUD: Een antwoord van Prof. HAITJEMA, IV. — Uit de Schrift: Niet kunnen zondigen (1 Joh. 3:9b). — Kerkelijk Leven: Eensgezamen liden prof. Visschers „Paradoxale bloem“. VII. Het rapport over het „Vrije Kerkhof“. I. — Lit. en Kunst: De romans van Jeanne Dordahl. Pol. en Soc. Leven: Nog eens „Slechte betovering“. — Zonding en Evangelisatie: De Wereldconferentie. — Huisd. Kerk: Twee Amer. predikanten, Drs. J. Post en F. Fritsm. — Verkeers. — Persoonl. — Kerknieuws.

EEN ANTWOORD VAN PROF. HAITJEMA.

IV.

Prof. Haitjema heeft, aangevallen van een schillenden kant (prof. Hoekstra, dr. Kraan en mij) op zijn „theorie van de paradox“ (dat n.l. in het geheel de grondwet van ons redelijk denken doorbreekt) wordt, zich daartegen verweerd. Ten onrechte meent hij, dat speciaal het „Asser“ nieuw-calvinisme in dien aanval op zijn paradoxen-leer zich laat herkennen. En als hij spreekt van „nieuw-calvinisme“ in zijn bestrijders, en zelf tegenover hen zich op Calvijn schijnt te beroepen, dat wordt onzerzijds daartegenover gesteld, dat hij in dezen Calvijn niet met recht aanhaalt en dat op dit punt zijn verweer niet juist is.

Die onjuistheid blijkt b.v. in zijn verweer (ing van de gedachte, dat het vleeschgevoerde Woord een „katheder“ — leerstoel — zou hebben bezet: een indrukking, die evenwel niet zoo spoedig moest terzijde geschoven worden, omdat ze niet alleen uit de Schrift af kanstijgt, maar ook de „spanning“, waarvan prof. H. zoo gaarne spreekt, lewendig houdt, en — vergroot en werkelijk maakt.

Dezelfde onjuistheid blijkt niet minder hier in, dat prof. Haitjema niet alleen door hem als bewijsmateriaal gegeven uitspraken van Calvijn tegen haar eigen bedoeling in verkipt, maar ook vooruit ziet, in het algemeen gesproken, dat Calvijn de paradox (in strikten zin) zoo stellig mogelijk verwerpt en niet juist, en ze uit zijn redeneringen weggevoert is. Het bij Calvijn markante verschil tusschen de valsche nitkomsten der door de zonde bedorven rede en de rede van den verlossenden, wedergeborenen mensch, heeft prof. H. meermalen voorbijgezien in zijn constructie van Calvijn's gedachtenry, en in dezen.

Na al, wat in het voorgaande artikel opgemerkt is, schrik ik niet terug voor de bewering, dat prof. Haitjema met enkele grondleggende gedachten van Calvijn niet vertrouwd blijkt te zijn. Hij spreekt van een „hoofdstelling“, waar (zijn aanvallers zich allen in verschansten“, en haalt dan tegenover hen Calvijn (althans wat prof. Haitjema voor enkele uitspraken van Calvijn hield) aan. Niettemin zijn het ditmaal juist centrale gedachten van Calvijn zelf, welke de tegenstanders van prof. Haitjema naar voren schoven.

Zoo doet het b.v. zeer eigenaardig aan, te lezen in prof. Haitjema's verweer, dat „ook“ dr. Kraan „verklaart“, dat de openbaring enerzijds voor allen zonder onderscheid verstaanbaar en duidelijk moet wezen, opdat de verantwoordelijkheid des menschen gehandhaafd blijve en niet één ongeloofige te verrantschuldigen zou zijn (Joh. 9:41). Deze meening van dr. Kraan wordt min of meer beschouwd, althans bejegend, als een standpunt door hem persoonlijk ingenomen, en nu komt prof. Haitjema, heel belangstellend, met een poging tot „verkenning van de stelling (z)ijner bestrijders“.

Maar moet men nu hier nog deze stelling „verkennen“?

Als men zich het gracieuse privilege van het hanteeren van den term „neo-calvinist“ veroorlooft, dan behoort men op een afstand te rijken, dat dr. Kraan (en ook de andere opponenten van prof. Haitjema) hierin niets nieuws zeggen, doch herhalen wat Calvijn telkens en telkens weer gerepoteerd heeft.

Gaarne wil ik ook hier enkele uitspraken aanhalen.

Daar is b.v. de klaarlijkheid der openbaring, zooals die beliden wordt meer speciaal in de leer van de doorzichtigheid der Heilige Schrift.

Om prof. Haitjema recht te doen, stel ik voorop, dat hij in zijn verweer zich heeft onthouden van „een opzettelijken aanval op“ de „stelling als stelling, dat de openbaring Gods „klaarlijkheid“ is“. Prof. Haitjema voegt daaraan dit toe:

„Ik zal mij wel wachten, daarop aan te vallen. Want... die stelling kan zoo bedoeld zijn, dat ik het er van harte mee eens ben.“

Ja wel. Maar, indien prof. Haitjema zichzelf gelijk gebreken is — gelijk hij ons verzekert — dan kan hij het toch niet met de stelling, dat de openbaring klaarlijkheid is, in geen deel zoo eens zijn, als Calvijn het was.

Prof. Haitjema immers noemt niet alleen God, MAAR OOK DE PARADOX het „ganz-Andere“; het volstrekt andere. Hij wil niet graag te kort doen aan de betekenis van het „ganz-Andere“, van het Evangelie, van het GELOOF. — voor de intellectuele sfeer van des menschen geest.

En als iemand vraagt, hoe de hoogleeraar in de praktijk dit alles in daad en in woord omzette wil, dan geeft hij zelf daarvan een openhartige mededeeling. Immers hij schrijft:

„Ik eindig niet een enkel woord over de bijzondere methode, die deze paradoxale zinswijze noodzakelijk met zich brengt, zoodra hij dit gezichtspunt de religieuze waarheid zal worden uiteengezet.“

Het is de methode der hoogere synthese, de methode der via media, zooals ik die b.v. poogde toe te passen in het stuk van de kerk, het ambt, en het sacrament in mijn Hoogkerkelijk Protestantisme. Het geldt gedurig een schetsen van twee gedachte-lijnen, die absoluut aan elkander tegenovergesteld zijn, die het dogmatisch denken niet zelf creëert, maar telkens vindt in de historie van de ontwikkeling der theologie. Zoo wordt de geest, die deze gedachte-lijnen doordrenkt, voorbereid op het hartstoechelijk conflict met „het paradoxale“, dat NIET TOELAAT, DAT WIJ ABSOLUUT KIEZEN TUSSEN HEIDE LIJNEN VAN ONTWIKKELING, maar ons dringt om ze beide NU EENS TE NEGEREN, DAN WEER TE AFFIRMEEREN.“

De lust bekrumpt me, deze woorden eens van nabij te zien. Maar ik bedwing dien lust, al wil ik graag verzekeren, dat er vele vragen opkomen hier. B.v.:

Wat is absoluut tegenovergesteld? (vooral als men begonnen is, te gelooven aan de waarheid van het paradoxale?)

Of: waar is de centrale gedachte in DEZE theologie?

Of: waarom moet men zich beperken tot de gedachte-lijnen, die het denken vindt in de historie der theologie, vindt men daar wel de absolute tegenstellingen; en zoo ja, vindt men ze er genoeg?

Of: wat doet men hier met de Schrift? Waar blijft ze eigenlijk? Wat is ze eigenlijk nog meer dan een reusachtig magazijn van geschikte paradigmata, waarop ge uw kracht kunt beproeven, om er de paradox in te vinden?

Of: wil men zoo de waarheid niet vinden van tusschen de onwaarheden, en het „gansch-Andere“ niet zoeken in het midden van het heelemaal niet andere, en de levende waarheid niet tusschen de doode dogmata en zoo heel veel meer?

Maar wij onthouden ons ook nu van kritiek.

Om Calvijn is het te doen. Niet eens om

de vraag, of Calvijn gelijk heeft. Maar om de andere vraag, of prof. Haitjema moet optreden voor de ooren van ons volk (ook van de Ling-beek, dien ik wel eens hooren wilde over deze zinnen, als de trouwe discipel en interpreter van Calvijn).

En ik hoor Calvijn spreken.

Ik hoor hem zeggen: dat Abraham al zóó helder en klaar (clairement) de openbaring kreeg, en dat God door Mozes zóó familiair, zóó vertrouwelijk (ainsi familièrement) heeft gesproken, en dat God daarna nog door profeten en door het evangelie zóó veel gemakkelijker (plus facile) en zóó heldere kennis van Zijn Woord gegeven heeft, dat wij niet mogen twyfelden aan Zijn wil om ons te toonen, wat goed en recht en eerlijk is?.

En ik hoor hier tweemaal conflict uitroepen tusschen Calvijn en Haitjema.

Het eerste conflict is materieel: Calvijn schaamt zich het woord „familiar“ niet, noch den term der „klaarlijkheid“, om de gangen en wegen der bijzondere openbaring te teekenen; doch Haitjema moet daar niet veel van hebben.

En het tweede conflict is formeel, maar ten slotte nog veel belangrijker: Haitjema redeneert uit de denkweisen, uit de „historische ontwikkeling der theologie“, en ik weet al niet wat voor rationeels en subjectiefs meer, en Calvijn gaat uit van het feit der OPENBARING, die haar eigen wetten heeft, haar eigen vormen schept, en een werk is van den Almachtige, die ons zóó „familiariter“ toespreken kan, omdat Zijn vormen wel altijd minder zijn dan Zijn wezen en weliswaar nooit dat wezen adequaat kunnen uitdrukken, maar toch ook altijd door Hem zóó gekneet worden, dat ze passen in zijn opvoedingswerk van kerk en enkele personen.

En ik luister weer naar Calvijn.

Ik hoor hem doorredeneeren over dat laatste, wat ik daar even opmerkte, dat n.l. de openbaring van God niet van haar vormen afhankelijk is, maar haar vormen soeverein kiest en beheerscht. Calvijn zegt, dat daarom die bijzondere openbaring ook volgens eigen methode effect heeft, en die effecten zelf schept. Daarom is het onvergeeflijk, het is monstrueus, om, bij zóó groote helderheid van het evangelie nog plaats open te laten voor de goochelwoorden van den duivel. Daarom mag volgens Calvijn Paulus de Galatiërs wel verwijten, dat ze BETOOVERD zijn; is 't geen schande, dat zij, die toch met zóó groote stelligheid, zóó openlijk, zóó familiair (vertrouwelijk, passend, rustig) en zoo daadwerkelijk onderricht waren, zóó spoedig weer uit hun vastheid uitvielen? Want Paulus had die Galatiërs toch zoo „doorzichtig“ onderwijs gegeven, dat het niet zoozeer bloote leer was, als wel een levend en uitgedrukt beeld van Christus.

Nu, ja, zal iemand tegenwerpen, maar niet iedereen kreeg ook een BRIEF van Paulus, een brief, die door theopneustie verkregen was...

In orde. Maar vergeet niet, dat Paulus niet van zijn brief spreekt, maar van zijn mondeling onderricht, gegeven van een „katheder“...

Goed, zal iemand blijven tegenwerpen. Maar dat was dan ook hetgeen Paulus ZELF het object voor de Galatiërs. Maar als nu dat door den Geest uit Paulus' mond geperste onderricht tot het subject der Galatiërs komt, en door hen opgenomen wordt in het „platte-vlak“